

Verkiezingsprogramma

Water Natuurlijk

2023-2027

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Water? Natuurlijk!	4
1.1 De maatschappelijke opgaven zijn groot	4
1.2 De vereniging Water Natuurlijk	5
1.3 Onze uitgangspunten	5
2. Gezond, en schoon en levend water	8
3. Natuurlijke aanpak gevolgen klimaatverandering	11
4. Overal veilig	14
5. Een klimaatpositief waterschap	16
6. Water is genieten!	18
7. Herstel biodiversiteit in stad en land	21
8. Het waterschap in positie	24
9. Hogere opbrengsten dan kosten	26
Bijlage 1: Sustainable Development Goals	28

Voorwoord

Natuurlijk; Water Natuurlijk

Water is van levensbelang, voor mensen, dieren en planten. Water in Zeeland dooradert onze hele provincie en zorgt voor mogelijkheden om te recreëren, te werken, voedsel te verbouwen en voedt letterlijk onze natuurgebieden.

Een goed én betaalbaar waterbeheer betekent samenwerken. Want alleen samen met inwoners, met natuurorganisaties, met agrariërs, met gemeenten en provincies, met recreatie- en watersportorganisaties en met bedrijven, kunnen we het water goed beheren en beheersen.

Water Natuurlijk is er voor iedereen. Op 15 maart 2023 zijn er waterschapsverkiezingen. En dan kun je op Water Natuurlijk stemmen. En dat betekent een keuze voor schoon water, voor gezond water, voor voldoende water, voor waterrecreatie en voor bescherming tegen het water. En het betekent ook een keuze voor duurzaam waterbeheer, voor natuur, voor biodiversiteit.

Uitdagingen zijn er genoeg. Denk aan de toenemende klimaatsverandering, de stijgende zeespiegel, de uitputting van grondstoffen, de dramatische achteruitgang van de biodiversiteit en de teruggang van insecten en akker- en weidevogels. Genoeg redenen om te roepen: alle hens aan dek!

Stem daarom 15 maart 2023: Water Natuurlijk

Marleen Blommaert

fractievoorzitter Water Natuurlijk

. Water? Natuurlijk!

1.1 De maatschappelijke opgaven zijn groot

Water Natuurlijk werkt aan een Nederland met schoon en gezond water, waar inwoners veilig kunnen wonen. Met landschappen waarin de natuur floreert en mensen kunnen genieten van water. Met groene steden waar het prettig is om te wonen. Waar agrariërs en industrie een plek hebben en duurzaam kunnen werken. En waar voldoende (drink)water is voor iedereen.

Om dit te kunnen bereiken en behouden moet er veel gebeuren. We weten dat het klimaat steeds sneller verandert: meer clusterbuien, vaker hitte en droogte, de zeespiegel stijgt. De huidige manier van landbouw en industrie bedrijven brengt schade toe aan natuur en waterkwaliteit. Zoet water wordt schaars, de natuur verdroogt en de biodiversiteit neemt af. En de tijd om te veranderen is kort. Wij zijn ervan overtuigd dat nu te weinig doen zal leiden tot onherstelbare schade en hogere kosten in de toekomst.

Water Natuurlijk vindt dat waterschappen een cruciale rol hebben bij het aanpakken van deze maatschappelijke opgaven. Er moet veel meer gebeuren, alleen al om onherstelbare schade en hogere kosten in de toekomst te voorkomen, maar vooral om een betere en duurzame leefomgeving te creëren voor iedereen.

Wij werken hard om deze noodzakelijke veranderingen mogelijk te maken. Met heldere keuzes met een visie op de toekomst. Water Natuurlijk kiest vooral voor meer natuurlijke oplossingen in plaats van puur technische kortetermijnoplossingen. We willen water vasthouden in plaats van wegpompen, kiezen voor duurzaamheid in plaats van voor vervuiling. En zien biodiversiteitsherstel als integraal onderdeel van het waterschapswerk, niet als iets wat er ook nog bij moet. We willen vooraf een stevige stem hebben in de plannen voor gebiedsontwikkeling in plaats van een toetsing achteraf. En we werken samen aan de oplossing in plaats van ieder voor zich. Zo dragen we bij aan het bereiken van de mondiale duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) en bereiken we een positieve balans tussen People, Planet en Prosperity.

In dit programma lees je welke keuzes Water Natuurlijk maakt. Want er valt wat te kiezen.

1.2 De vereniging Water Natuurlijk

Water Natuurlijk is in 2008 opgericht op initiatief van verschillende natuur- en milieuorganisaties en recreatieve organisaties. Wij staan voor duurzaam waterbeheer en vinden het belangrijk dat waterschappen bijdragen aan publieke belangen en maatschappelijke opgaven voor alle bewoners van Nederland.

Water Natuurlijk is een vereniging waar iedereen lid van kan worden. Want democratische controle en zeggenschap over de vertegenwoordiging van Water Natuurlijk in de waterschappen zijn belangrijk. En hoe meer leden, hoe meer beschikbare kennis, hoe beter en duurzamer de belangenafweging en hoe meer financiële armslag.

Water Natuurlijk is landelijk gezien de grootste waterschapspartij. In alle waterschappen is Water Natuurlijk in het Algemeen Bestuur verkozen. In de periode 2019-2023 is in zestien van de eenentwintig waterschappen Water Natuurlijk in het Dagelijks Bestuur vertegenwoordigd.

Kortom, onze ambitie is duurzaam waterbeheer voor iedereen. Doe jij mee?

1.3 Onze uitgangspunten

Water Natuurlijk heeft uitgangspunten die voor ons, in alle waterschappen, de basis van ons handelen zijn. Dat maakt ons ook herkenbaar, dit is waar wij voor staan.

Schoon, gezond en levend water: de kern van goed waterbeheer

Voldoende schoon water is cruciaal voor onze leefomgeving, gezondheid en de biodiversiteit. We stellen eisen aan waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. We creëren ruimte voor water en natuur.

Dichtbij de inwoners

We werken aan vergroting van het waterbewustzijn door water toegankelijk en beleefbaar te maken. In gesprek met inwoners, organisaties en bedrijven bedenken wij gezamenlijk oplossingen voor het waterbeheer.

Lokale initiatieven die bijdragen aan:

- water vasthouden of bergen,
- verbeteren van de waterkwaliteit en
- vergroten van biodiversiteit,

stimuleren en belonen we.

Geniet van water!

Iedereen moet kunnen genieten van ons water, onze oevers en onze dijken. Want water is leuk, om langs te wandelen, in te zwemmen en in te spelen. Vanzelfsprekend met respect voor de natuur

Oog voor de natuur en de bodem

De natuur is de basis voor een goed functionerend en gezond watersysteem. We zetten in al ons handelen in op het broodnodige herstel van de biodiversiteit. Wij kiezen voor natuurlijke oplossingen, waar nodig ondersteund door technische maatregelen. Bij watertekort laten we de natuur niet verdrogen. We werken aan schone, natuurlijke watersystemen. Een gezonde bodem die water kan opnemen en vasthouden is daarbij een belangrijke basis.

Samenwerken aan brede maatschappelijke opgaven, ook internationaal

Al onze projecten dragen bij aan klimaatadaptatie en -mitigatie, verhoging van de biodiversiteit en vergroting van de beleving. Daarnaast kijken we hoe we win-winsituaties kunnen creëren bij energie- en landbouwtransitie, wonen en werken. In ons handelen staan de duurzame ontwikkelingsdoelen voor de toekomst, de Sustainable Development Goals (SDG's) centraal.

Wij kunnen onze ambities en doelen beter bereiken door samenwerking met de landelijke en regionale natuur- en milieuorganisaties en met politieke partijen die min of meer dezelfde doelen nastreven. Of ze nu wel of niet in de waterschapsbesturen zijn vertegenwoordigd.

De wereld beter achterlaten

Als een goede voorouder voor toekomstige generaties handelen we circulair en duurzaam. We zetten in op zowel technische als sociale innovatie (zoals burgerparticipatie) om de uitdagingen van deze en de toekomstige tijd het hoofd te bieden.

Elke druppel benutten

Infiltratie en vasthouden van grond- en regenwater in hoog Nederland en het vasthouden en bergen van water in laag Nederland, daar zorgen we voor. Daarom stimuleren en faciliteren we hergebruik van water en zuiveren afvalwater bij de rioolwaterzuiveringsinstallaties tot 'herbruikbare bron'.

Een brede blik

We redeneren vanuit het hele watersysteem inclusief de routes (stoffen, waterbalansen) en ketens (gebruik, maar ook beheer) die daarin te onderscheiden zijn. Problemen wentelen we niet af, niet naar aangrenzende gebieden en niet naar de toekomst.

De vervuiler/gebruiker betaalt

Vervuilen hoort niet. Als je dat toch doet vinden wij het logisch dat je je betaalt voor het schoonmaken. En voor wat je gebruikt moet je ook betalen. Als zowel gebruiker als vervuiler betalen zal het ook lonen om voldoende schoon en gezond water vast te houden. Bij het bepalen van de waterschapsheffingen hebben we oog voor financieel kwetsbare groepen.

2. Gezond, en schoon en levend water

Goede waterkwaliteit

Een goede waterkwaliteit is een voorwaarde voor een goede leefomgeving, onze gezondheid en de natuur. In alle wateren in Nederland moet ons water schoon, gezond en levend zijn. Dat is ook de essentie van de Europese Kader Richtlijn Water (KRW) waar Nederland in 2027 aan moeten voldoen. Daar houden we stevig aan vast! We zijn ons daarbij ook bewust van de complexe opgave waar we voor staan zeker met het oog op brakke wateren aan de resultaatverplichting te voldoen.

Wat schoon is moet schoon blijven

De waterkwaliteit in Nederland is slecht. De hoofdoorzaken zijn:

- te veel voedingsstoffen vanuit land- en tuinbouw;
- gewasbestrijdingsmiddelen;
- biociden;
- Zeer Zorgwekkende Stoffen (zoals PFAS);
- medicijn- en drugsresten;
- microplastics.

Die horen niet thuis in ons water.

Iedereen: boer, bedrijf, burger heeft de verantwoordelijkheid om het water schoon te houden.

Water Natuurlijk wil dat Waterschappen stevig optreden om bronvervuiling te voorkomen. Dat doen we met de wortel en de stok. We werken samen met anderen aan (innovatieve) oplossingen om de bron van de verontreiniging aan te pakken, zowel bij de industrie, agrariërs als de inwoners.

Wij willen het lozen van vuil water bij bedrijven stoppen en vinden dat publiekelijk duidelijker bekend mag worden wie deze vervuilers zijn. Voor een goede waterkwaliteit is het noodzakelijk te kunnen achterhalen wat de bron van vervuiling is. Hiervoor is een fijnmaziger meetnet en een steviger juridisch kader nodig.

Samen werken aan de landbouwtransitie

Voor het realiseren van onze ambitie voor schoner water en een gezonde bodem is verlaging van het gehalte aan meststoffen en bestrijdingsmiddelen in het water noodzakelijk. Daarom zet Water Natuurlijk in op de landbouwtransitie richting kringlooplandbouw. Bij kringlooplandbouw is de kringloop van stoffen gesloten en komen dus minder belastende stoffen in het grond- en oppervlaktewater terecht. Veel agrariërs willen deze transitie naar een natuur-inclusieve en circulaire landbouw ook maken maar hebben daar vaak ondersteuning bij nodig. Deze transitie moet worden gefaciliteerd, door rijk, provincie en waterschappen.

Agrariërs die bijdragen aan schoon water en ruimte voor de natuur creëren, dienen gesteund en beloond te worden. Daarentegen moet belasting van het milieu juist duurder en onaantrekkelijker worden.

Wij willen met de boeren meedenken over nieuwe verdienmodellen, zodat zij deze transitie naar kringlooplandbouw en natuurvriendelijk ondernemen ook daadwerkelijk kunnen maken. Hierbij kijken we ook naar betaling voor blauwe diensten, zoals water infiltreren en vasthouden, tijdelijke berging voor clusterbuien realiseren en een bijdrage voor waterkwaliteit/zuivering. Met onze partners kunnen de waterschappen hiervoor aansluiting zoeken bij subsidies van de Europese Unie zoals de Boer tot Bord (Farm to Fork) strategie.

Schoon en vuil water scheiden

Wij willen elke druppel benutten waar die valt. Regen moet in de bodem terechtkomen, niet in het riool. Dit heet 'afkoppelen' en voorkomt dat het rioolstelsel bij extreme neerslag overstroomt en vuil rioolwater in het oppervlaktewater terechtkomt. Ook de kosten voor de waterzuivering worden lager als minder water wordt aangeboden. Het regenwater laten afwateren in een (tussen)berm, of laten lozen in kolken rechtstreeks op het oppervlaktewater zijn goede voorbeelden. Die oplossingen dragen bij aan het verminderen van de wateroverlast, droogte en watertekorten. De gemeenten zijn met name aan zet om schoon en vuil water te scheiden. Inwoners en bedrijven moeten dat doen op eigen grond. Water Natuurlijk vindt dat alle waterschappen dit actief moeten stimuleren door met gemeenten afspraken vast te leggen en initiatieven van inwoners voor klimaatadaptatie financieel te ondersteunen. Gezien de urgentie is het nodig afspraken en regelgeving vast te leggen in de omgevingsverordeningen. Denk hierbij aan maximale percentages aan verharding in stedelijk gebied en verplicht afkoppelen.

Stimuleren waterbewustzijn

We stimuleren iedereen om zuinig te zijn met water, het water schoon te houden en zo veel mogelijk te hergebruiken. Daarbij investeren we in bewustwording over het eigen watergebruik en denken mee wat hierbij verstandige keuzes zijn.

Inwoners stimuleren we bijvoorbeeld om regenwater af te koppelen en op te vangen in regentonnen. Ook ondersteunen we graag bewoners die meedoen aan het burgermeetnet waterkwaliteit. Boeren hebben in tijden van droogte voor beregening water nodig, dat wordt onttrokken aan grond- en/of oppervlaktewater. Afgelopen jaren is dat op veel plekken funest voor de natuur gebleken. Dat moet anders: de negatieve impact van agrarische activiteiten op het waterbeheer moet drastisch omlaag. Water Natuurlijk vindt dat dat een speerpunt in de landbouwtransitie moet zijn. Boeren moeten minder afhankelijk worden van een kunstmatig gereguleerd watersysteem. Zij dienen meer gebruik te maken van de natuurlijke waterkringloop: door het vasthouden van overtollig water in natte tijden en het aanleggen van zoetwaterbuffers ten bate van droge tijden. Industriële gebruikers stimuleren wij tot hergebruik van water en om te stoppen met het lozen van vervuild water. Samen met natuurorganisaties streven we naar meer verbonden water voor natuur en meer natuur in het water.

3. Natuurlijke aanpak gevolgen klimaatverandering

Geef de natuur de ruimte

Na de watersnoodramp maakten we met de Deltawerken ons land weerbaar tegen de zee. De dijken werden verhoogd en verbreed met vernieuwende technologische oplossingen. Nu staan we met de klimaatveranderingen voor nieuwe uitdagingen: een stijgende zeespiegel en clusterbuien. Willen we deze uitdagingen op dezelfde manier aanpakken dan krijgen we steeds hogere dijken en grotere gemalen. De kosten hiervan zijn hoog, zowel in aanleg als in operationele kosten. Als een dijk doorbreekt zijn de gevolgen groot. Daarom vindt Water Natuurlijk het noodzakelijk om water de ruimte te geven en te kiezen voor een meer natuurlijk watersysteem. Op korte termijn vraagt dit om een investering, maar op langere termijn kunnen hiermee veel kosten worden bespaard.

De natuur helpt

Wij kiezen voor natuurlijke oplossingen; alleen waar nodig ondersteund door technische maatregelen. Het waterbeheer wordt gekoppeld aan natuurlijke processen en natuurherstel. De natuur kan ons helpen:

- bij het vasthouden van water in tijden van droogte;
- bij het aanvullen van de grondwatervoorraad;
- bij het bergen van water bij overlast;
- bij het bieden van bescherming tegen water;
- en bij het verbeteren van de waterkwaliteit.

De systemen worden op deze manier weerbaarder tegen invloeden van buitenaf, zoals een te hoge belasting van de natuur door stikstof. De kern is: meer natuur en natuurlijke processen in agrarisch en stedelijk gebied, herstel van beeksystemen en natuurgebieden.

Water beheren doen we samen, met een integrale blik

In Nederland kampen we met ruimtegebrek en grote opgaven: biodiversiteit, klimaat (adaptatie en mitigatie), ruimte voor woningen, bedrijvigheid en mobiliteit, leefbaarheid en gezondheid. Niet alles kan meer overal, dus je moet slim combineren. Daarom vindt Water Natuurlijk dat opgaves gebiedsgericht en integraal moeten worden aangepakt: met oog voor klimaat, energie, wonen, biodiversiteit, werken en ontspannen. Waterschappen

moeten zich laten horen op alle niveaus. Door vanuit een waterperspectief te kijken en functies samen te brengen ontstaan nieuwe kansen: voor recreatie met nieuwe natuur; voor wonen op het water; voor een landschap dat waarde toevoegt; en voor nieuwe kleinschalige economische mogelijkheden in het landelijk gebied.

Bodemgericht leren denken

We willen meer aandacht voor de levende bodem als ondergrond voor schoon water, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Daarom zetten we ons in voor verbetering van de bodemkwaliteit ten bate van het vochthoudend vermogen en het aanvullen van grondwater. Een bodem die meer organische stof bevat. Wij willen dat grondeigenaren ondersteund worden met informatie over duurzaam landgebruik. Zo zorgt bijvoorbeeld het gebruik van grote en zware machines ervoor dat de bodem verdicht en de waterdoorlaatbaarheid minimaal wordt. Een gezonde bodem is van levensbelang.

Vasthouden van water is eerste keuze

Er is een dreigend tekort aan schoon zoet water voor natuur, landbouw, bewoners en industrie. Door dit watertekort wordt de verdroging van natuurgebieden versterkt en kan onherstelbare schade optreden. Water Natuurlijk zet de natuur voorop. Watertekort voorkomen is belangrijk. Daarom vinden wij het vasthouden van water de eerste keuze. Het dreigende watertekort vraagt om een transitie van het waterbeheer voor Hoog Nederland. Dit betekent een grootschalige en programmatische aanpak op gebiedsniveau, waarbij:

- bodems van beken en sloten worden verhoogd;
- extra stuwen worden geplaatst;
- beken weer gaan meanderen;
- ruimte voor waterberging in beekdalen wordt gecreëerd;
- bestaande, conventionele drainage wordt vervangen door peilgestuurde drainage.

Per agrarisch bedrijf worden bodem- en waterscans opgesteld, zodat op basis van maatwerk per bedrijf optimaal water wordt vastgehouden. Verder houden we meer water vast door waterlopen, oevers, uiterwaarden, zomerpolders en beekdalen een natuurlijker inrichting te geven. Door waterlopen minder frequent te maaien houden we eveneens meer water vast (groene stuwen).

Met dit pakket aan maatregelen houden we niet alleen meer water vast in natte perioden, maar wordt het water ook langzamer afgegeven in droge perioden én vindt zuivering

plaats door de aanwezige planten. Door meer water vast te houden in deze natuurlijke klimaatbuffers ontstaan ook recreatiemogelijkheden en meer blauwgroene verbindingen.

Focus op grondwater

In verband met de verdroging in het algemeen en met name van natuurgebieden wil Water Natuurlijk dat de waterschappen paal en perk stellen aan de kwantiteit van de onttrekkingen in een gebied. Daarbij moet men rekeninghouden met naastliggende (grondwaterafhankelijke) kwetsbare natuurgebieden. Waterschappen dienen dit allereerst in kaart te brengen en daarop het beleid te bepalen. Met de enorme toename in aanvragen voor grondwateronttrekkingen is het essentieel dat waterschappen alle onttrekkingen in beeld hebben om het gebiedseffect te kunnen bepalen en herstellen. Water Natuurlijk zet in op conservering van water en een bodem die water goed kan opnemen. Waterschappen en drinkwaterbedrijven kunnen nog nauwer samenwerken in de zoektocht naar meer drinkwater en de vraag welk water je waarvoor gebruikt. We willen water vasthouden en laten infiltreren om zowel in stedelijk als agrarisch gebied de grondwatervoorraad te vergroten.

Ondergrondse wateropslag / buffers

Water Natuurlijk vindt dat bij technische ingrepen in de ondergrond zeer zorgvuldig gekeken moet worden naar de effecten op het natuurlijke watersysteem en de kwaliteit van het geïnfiltreerde water. Zo kunnen we een gezonde bodem doorgeven aan volgende generaties.

Innovatief grondgebruik in de stad

Wij vinden dat bij grotere stedelijke projecten klimaatadaptatie, waterbeheer en -kwaliteit, biodiversiteit en verbindingzones, mogelijkheden voor educatie en beleving altijd moeten worden meegenomen in de planvorming. Het ruimtegebrek in steden vraagt om efficiënt en innovatief grondgebruik.

Klimaatadaptief bouwen

Steden moeten sterk vergroenen, zodat hittestress en wateroverlast verminderen en de groenblauwe verbindingen versterkt worden. Een stevig partnerschap tussen gemeente en waterschap is hiervoor nodig.

Water Natuurlijk vindt dat waterschappen voorwaarden moeten stellen aan het bouwen in laaggelegen gebieden, zoals rekeninghouden met opvang van veel regenwater en/of overstromingen in het gebied. Wij zijn tegen het bouwen in buitendijkse gebieden en laaggelegen polders.

4. Overal veilig

Water als sturend principe

Water Natuurlijk geeft water een leidende stem in ruimtelijke ordening. Water is het sturend principe in ruimtelijke afwegingen door gemeenten provincies en Rijk. Ons doel is een ruimtelijke ordening op fysisch-geografische grondslag. Het is mooi dat dit nu ook in het regeerakkoord staat. De watertoets is nu een verplicht instrument dat in het voortraject van de ruimtelijke planvorming en projecten wordt doorlopen. Water Natuurlijk hamert erop dat de waterschappen nu ook echt vanaf het begin aan tafel moeten zitten om de waterbelangen in te brengen en de consequenties van keuzes inzichtelijk te maken voor waterveiligheid en waterbeschikbaarheid. Ook voor de woningbouwopgave is dat relevant, waar je wel of juist niet verantwoord kunt bouwen en onder welke voorwaarden. Dit vraagt om een andere, meer proactieve en assertieve houding van waterschappen dan ze tot nu toe gewend zijn. Het vereist een integrale aanpak en bestuurlijk lef bij waterschapsbestuurders om zich te mengen in discussies op landelijk, provinciaal en lokaal niveau, waar ruimtelijke ordeningskeuzes gemaakt worden.

Bemalen

We willen ons land zo inrichten dat fluctuaties in neerslag vanzelf opgevangen worden, bij voorkeur door infiltratie op de hogere gronden en in natuurlijke buffers. Water Natuurlijk wil extra waterberging creëren om grotere piekbuien door klimaatverandering op te kunnen vangen. We zien daarbij kansen om het vergroten van de hoeveelheid berging te combineren met natuurontwikkeling en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Daarmee wordt tevens de biodiversiteit vergroot. De grens om nog dieper te bemalen is op sommige plekken echter bereikt. Dit betekent dus dat we in lagergelegen gebieden moeten leren leven met het water: door overlast te accepteren en de inrichting, wonen, werken en recreëren hierop aan te passen.

Waterveiligheid op orde en wateroverlast onder controle

We willen op tijd voldoen aan de waterveiligheidsnormen van de primaire en regionale keringen. Dat betekent dus voldoende tempo houden in dijkversterkingsprojecten. In recente jaren zien we steeds meer 'clusterbuien' die zeer lokaal en in korte tijd zorgen voor veel water en wateroverlast. Het is niet te voorspellen waar deze buien vallen. Door de hevigheid en het lokale karakter is de overlast meestal niet voldoende te beperken met de bestaande waterbergingsgebieden (het water komt daar simpelweg niet zo snel). Dat vraagt om aanvullende mogelijkheden om het water (tijdelijk) lokaal te bergen. We willen,

onder andere aan de hand van de stresstesten, in beeld brengen waar de kans op wateroverlast door clusterbuien het grootst is en waar tijdelijke berging mogelijk is. Vanwege de onvoorspelbaarheid zijn we terughoudend om hiervoor permanente waterbergingsgebieden in te richten. Wel willen we afspraken maken met grondgebruikers over mogelijk tijdelijke berging wanneer de nood aan de man is. In steden zal door middel van dubbelgebruik tijdelijke opvang een plek krijgen, bijvoorbeeld door waterpleinen aan te leggen.

We zetten ons in om in het landelijk Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) een laag 0 aan de pijlers van de meerlaagse veiligheid toe te voegen. Dat betekent: bovenstrooms en in de haarvaten vasthouden en bergen van water, zodat benedenstrooms het risico op overstromingen vermindert.

Natuur versterkt de waterkeringen

Bij de versterking van waterkeringen schakelen we de natuur in, zoals natuurlijke duinvorming, dubbele dijken, de brede groene dijk, wisselpolders en aanleg van vooroevers. Bij het beheer van dijken wordt biodiversiteit zoveel mogelijk gekoppeld aan erosiebestendigheid, onder andere door het ontwikkelen van bloemrijke, half-natuurlijke graslanden op dijktafsluitingen, die de grond aanzienlijk beter blijken vast te houden. Het beheer en de inrichting van dijken zijn ecologisch en landschappelijk verantwoord.

Verzakking- funderingsproblematiek aanpakken

Water Natuurlijk is voorstander van gemeentelijke funderingsloketten, waar inwoners door gemeenten worden ondersteund bij funderingsproblematieken zoals paalrot. Alle waterschappen moeten het belang van eigenaren met schadegevoelige bebouwing nadrukkelijk meewegen bij peilbesluiten.

5. Een klimaatpositief waterschap

Het waterschap laat de omgeving schoon achter

Het beperken van de uitstoot van CO₂, lachgas en methaan is beter dan achteraf de gevolgen proberen te repareren. Waterschappen zijn energieneutraal in 2025 en gebruiken uitsluitend elektriciteit afkomstig van hernieuwbare bronnen. In 2030 moeten de waterschappen als bedrijf klimaatneutraal zijn. De waterschappen zijn 50% circulair in 2030 en 100% circulair in 2050.

We dragen bij aan het bereiken van de SDG-doelen

Water Natuurlijk vindt het belangrijk dat in het handelen van de waterschappen Sustainable Development Goals (SDG's) centraal staan. Zo past ons streven naar gezond en schoon water bij SDG¹ 6², waarbij in Nederland de focus ligt op waterkwaliteit en efficiënt gebruik van water.

Vervuiler betaalt, ook voor CO₂

Water Natuurlijk wil een effectieve CO₂-belasting. Het principe van 'de vervuiler betaalt' geldt ook voor het klimaat. Waterschappen maken kosten om de gevolgen van klimaatverandering te beperken. De CO₂-uitstoot in rioolwaterzuivering en bemaling moet naar rato worden doorberekend in de waterschapsbelasting voor alle belanghebbenden.

Stop de veenafbraak

Veenafbraak en de bijbehorende CO₂-uitstoot moet voorkomen worden in alle veenweidegebieden. Dit is een urgente opgave. In de komende vier jaar (2023-2027) willen we dat door vernatting de uitstoot van broeikasgassen met ten minste 0,6 Mton wordt gereduceerd, zodat het uiteindelijke doel uit het Klimaatakkoord van 1 Mton reductie in 2030 wordt gehaald. Dit is een van de noodzakelijke maatregelen om voortschrijdende bodemdaling te beperken. We kiezen daarom voor een onmiddellijk verbod op nieuwe onderbemaling en een stop op nieuwe peilverlagingen. Wij willen dat het agrarische cultuurlandschap behouden blijft, bijvoorbeeld door extensief beheerd grasland, peilgestuurde drainage of natte en

---

¹ Sustainable Development Goals

² 6 = schoon water en sanitair

vogelrijke natuur. De provincie is aan zet om samen met inwoners, gemeenten, boeren, natuurorganisaties en waterschappen te komen tot een gebiedsgerichte, duurzame aanpak. Een benadering die kansen biedt voor nieuwe veennatuur en een koolstofopslag waarmee de waterkwaliteit, biodiversiteit en natuurbeleving verbeteren.

Van energievreter naar energiefabriek

Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) zijn energievreters en dat kan anders door gas te produceren voor groene stroom: van energievreter naar energiefabriek. Grondstoffen kunnen bovendien worden teruggewonnen uit het slib dat overblijft na zuivering van afvalwater. Waterschappen worden zo een grondstoffenfabriek in plaats van afvalproducent. Door water goed te zuiveren voordat het terug de natuur instroomt, creëren waterschappen een zoetwaterfabriek. De waterkwaliteit verbetert. In de meeste waterschappen wordt al energie geproduceerd en worden grondstoffen teruggewonnen. Daarnaast zetten we vol in op energiewinning uit het water zelf: thermische energie uit (gezuiverd) afvalwater (TEA) en/of oppervlaktewater (TEO).

Zeker stedelijke gebieden en uitbreidingslocaties naast grote wateren hebben grote potenties. Water Natuurlijk vindt het belangrijk dat waterschappen hun inspanningen en hun rol als voortrekker, aanjager en verbinder voortvarend voortzetten.

6. Water is genieten!

Water is om van te genieten!

Wij vinden dat al het water schoon genoeg moet zijn om in te spelen en te zwemmen. Want de aanwezigheid van water en groen in de buurt is essentieel voor ons welbevinden. Ook in de steden is daarom veel meer groen en blauw nodig. Niet alleen met het oog op een houdbare toekomst, maar ook omdat het kunnen genieten van water belangrijk is voor het bewust omgaan met water.

Breng water en natuur terug in de stad

Water en natuurelementen verdienen een meer zichtbare plek in de bebouwde omgeving. Want water en een goed ontwikkelde groenstructuur zorgen in perioden van warmte immers voor de nodige verkoeling (tegengaan hittestress!) en bij hevige neerslag kan meer water worden opgevangen, zodat wateroverlast wordt beperkt. Meer water en natuurlijk groen dragen ook bij aan de kwaliteit van leven in de directe woonomgeving van mensen. Visie en concrete actie zijn nodig voor het vergroenen van de bebouwde omgeving en het realiseren van meer water in de stad.

Wij zien kansen zoals herstel van gedempte stedelijke kanalen en grachten, het stimuleren van het vergroenen van de buitenruimte, zowel op bedrijfsterreinen als particuliere tuinen en het afkoppelen van (hemel)water. Iedereen (inwoners, ondernemers, gemeenten) is aan zet om bijvoorbeeld tegels te verwijderen en water te infiltreren!

Groen/blauwe dooradering in gehele land

Water Natuurlijk wil dat de gronden van het waterschap bloeien! Waterschappen beheren veel gronden: dijken, watergangen, de terreinen van de zuiveringen en kantoren en soms ook wegbermen. Water Natuurlijk wil dat de waterschappen voor al deze gebieden natuurplannen opstellen om de biodiversiteit daar verder te vergroten en bij te dragen aan een ecologisch waardevolle groen/blauwe dooradering van het landschap. Dit biedt extra leefgebied voor planten en dieren en zorgt voor verbindingsroutes. Bovendien zijn deze verbindingen recreatief aantrekkelijk. We zorgen ervoor dat problemen van wateroverlast en waterkwaliteit niet van stad naar platteland of andersom worden afgewenteld. Bij voorkeur werken de waterschappen hierbij samen met andere grondeigenaren.

Watererfgoed vertelt de geschiedenis van Nederland

Wij willen dat het verhaal van onze waterhistorie zichtbaar is en wordt verteld. De waterschappen bouwen al vele eeuwen aan het bewoonbaar en bewerkbaar maken van ons land. De vele historische werken en gebouwen, zoals dijken, gemalen, sluizen, stuwen en sluiswachterswoningen zijn daar het levende bewijs van. Water Natuurlijk vindt dat waterschappen zuinig moeten zijn op het historisch erfgoed en het bijbehorende landschap. Het verhaal dat zij vertellen maakt deel uit van het besef van ons waterrijk verleden. Het in goede staat brengen en behouden van deze parels en de bijhorende educatie gaat ons aan het hart. Wanneer nieuwbouw van gemalen, sluizen en dergelijke plaatsvindt, moet er ook oog zijn voor de toekomstige cultuurhistorische waarde.

Beleef het onderwaterleven

Wij willen dat kinderen leren hoe belangrijk het water is in hun leven. Water is immers de bron van ons bestaan. Water- en natuureducatie zijn prima te combineren met lessen op scholen, een slootexcursie of het onderzoeken van waterkwaliteit en wat zoal in het water leeft. Door water in de leefomgeving (Tuiny Poel) en bij scholen (blauwgroene schoolpleinen) goed zichtbaar en toegankelijk in te richten, kunnen kinderen en hun ouders dit in hun directe omgeving ervaren. Dat biedt kansen voor educatie en beleving en is ook nog eens heel goed voor de natuur, klimaatbestendigheid en biodiversiteit.

Visparels in de buurt

Water Natuurlijk werkt samen met andere organisaties aan de terugkeer van een natuurlijke, rijke visstand. En samen met hen voeren waterschappen projecten uit om dat te bereiken, zoals het monitoren van de visstand en visstandbeheer. Vislood vergiftigt water en moet zo snel mogelijk verbannen worden. Water Natuurlijk pleit voor meer visparels: een plek voor ontmoeting, bewustwording en betrokkenheid. Met goede visstekken voor jong en oud en een plek met goede omstandigheden voor de vis, zoals natuurlijke oevers, rietkragen en visbossen waarin vissen kunnen schuilen, voedsel vinden en paaien.

Actieve vrijwilligers zijn nodig!

Wij koesteren onze vrijwilligers en bieden ondersteuning met aandacht, kennis en werkbudget. Water Natuurlijk vindt het belangrijk dat mensen ook actief betrokken kunnen zijn bij het waterschap. Bijvoorbeeld door het analyseren van de waterkwaliteit op basis van een vernieuwd en uitgebreid netwerk van meetpunten of als vrijwillige dijkwachter. Professionals valideren de meetgegevens en analyse, waarmee een basis wordt gelegd voor publieke verantwoording en moderne verrekensystematiek. Ook hier snijdt het mes

zo aan twee kanten: het intensieve veldwerk wordt gedaan door vrijwilligers die hier plezier aan beleven, en werkzaamheden die anders te kostbaar zijn kunnen toch worden uitgevoerd.

7. Herstel biodiversiteit in stad en land

Herstel biodiversiteit

Water Natuurlijk zet in op verbeteren van de waterkwaliteit en biodiversiteit in het hele waterbeheergebied, zowel in de stad als op het platteland. De variatie in planten en dieren neemt in Nederland immers in rap tempo af, net zoals de aantallen per soort. Met name het aantal insecten is drastisch gedaald. Het herstellen en versterken van de biodiversiteit is daarom een vast onderdeel bij de planvorming en uitvoering van de taken van de waterschappen. Samen met natuurorganisaties willen wij herstel en versterking van biodiversiteit/natuur door o.a. blauwgroene netwerken aan elkaar te verknopen.

Meer voorzieningen op land en in water voor dieren

De eigendommen van de waterschappen willen we voorzien van meer natuurelementen zoals groene daken en het inzaaien van inheemse, lokale, kruidenmengsels. Ook onder water kunnen voorzieningen worden aangelegd zoals visbossen, vooroevers en kunstmatige riffen.

We zetten in op het vispasseerbaar maken van alle wateren. (Water)werken worden zo mogelijk visvriendelijk gemaakt. Ook worden waar mogelijk obstakels verwijderd, zodat de trekvissen als zalm en steur hun paaiplaatsen kunnen bereiken. Waar mogelijk willen we, samen met andere partijen, water- en landschapselementen inrichten waar de natuur van profiteert, zoals poelen voor amfibieën, plas-dras-gebieden voor weidevogels, houtwallen voor zangvogels. Wij willen ervoor zorgen dat de flora- en faunawet door de waterschappen en onze pachters wordt nageleefd.

Natuurvriendelijke oevers

Water Natuurlijk stimuleert de aanleg van natuurvriendelijke oevers door particulieren en bedrijven en legt deze waar mogelijk aan op eigen gronden. Natuurvriendelijke oevers zijn nuttig voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Ook vormen zij het leefgebied voor vissen en andere waterdieren. Begroeide oevers, paaiplaatsen, waterplanten en diepten om te overwinteren zijn nodig zodat de waterdieren kunnen schuilen, paaien en eten. We zetten in op het zoveel mogelijk verdwijnen van boven water uitstekende harde beschoeiingen.

Plaagdieren en exoten

Planten en dieren verdienen bescherming. Ze worden alleen bestreden wanneer dit moet vanuit veiligheid, wettelijke taken of biodiversiteitsverlies. De rijksoverheid moet tijdig en doeltreffend ingrijpen bij nieuwe invasieve exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft. Daarnaast moet de overheid voorkomen dat grote schade optreedt aan watergangen en/of dijken. Aandacht voor herstel van schade is noodzakelijk, zoals het plaatsen van tijdelijke rasters voor herstel van rietoevers door ganzenvraat.

Water Natuurlijk blijft zich inzetten om op alle terreinen van het waterschap jagen te verbieden.

Unieke soorten in brak water

Door klimaatverandering zullen brakke en zoute invloeden verder landinwaarts trekken. Water Natuurlijk pleit voor het zo min mogelijk zoet houden, maar juist aanpassen aan de veranderingen (*functie volgt peil wordt functie volgt peil + zout*) met versterking van de karakteristieke brak- en zoutwaternatuur. Onze delta biedt kansen voor unieke 'delta-soorten' die in brak water leven of tussen zoet- en zoutwater trekken. Door technische ingrepen staan deze brakke milieus en zoet-zout overgangen nu onder druk. In het huidige waterbeheer worden namelijk veel van deze gebieden zoet gehouden met oppervlaktewater (veel uit het IJsselmeer). We moeten ons voorbereiden op een toekomst met meer zoute en brakke invloeden.

Zonnepanelen op het water waar het kan

Zonnepanelen kunnen op water worden geplaatst zolang dat geen schade oplevert voor de (kwetsbare) natuur. We hanteren de constructieve zonneladder van de Natuur- en Milieufederaties en houden dus rekening met ecologische en landschappelijke inpassing. We zijn geen voorstander van zonnepanelen op ondiep water en nabij oevers. Bij dieper water hangt het af van de onderwaternatuur.

Ecologisch beheer past overal

Wij willen dat ecologisch maaibeheer overal wordt toegepast: bij bermen, dijken en slootkanten. Water Natuurlijk wil met eigen gronden bijdragen aan het realiseren van de Europese Biodiversiteitsstrategie 2030. Deze strategie vraagt om een beschermde natuurstatus voor 30% van het land en 30% van het water. Water Natuurlijk vindt dat alle waterschappen herstel van de biodiversiteit onderdeel van hun reguliere werkzaamheden moeten maken.

Agrarisch natuurbeheer

Water Natuurlijk vindt het belangrijk om met boeren samen te werken aan agrarisch natuurbeheer, zoals het mogelijk maken van vernatting in kansrijke weidevogelleefgebieden. Ook natte verbindingen en akkerranden langs watergangen zijn nuttig. Waterschappen moeten samen met inwoners, gemeenten, boeren en natuurorganisaties komen tot een gebiedsgerichte aanpak. Het ruilen van gronden zien we als een deel van de oplossing. Wij vinden dat boeren compensatie voor maatschappelijke diensten horen te krijgen. Ecologische maatregelen die bewezen effectief zijn, behoren bij het voorzorgprincipe en moeten als standaard worden ingevoerd. Dan kunnen de stimuleringsgelden voor groenblauwe diensten benut worden voor verdergaande pakketten en nog niet op praktijkschaal uit-ontwikkelde maatregelen. Wij willen het deltaprogramma agrarisch waterbeheer en agrarisch natuurbeheer natte dooradering/veenweides voortzetten, waarbij duidelijke doelen moeten worden gesteld.

8. Het waterschap in positie

Een krachtig waterschap

Water Natuurlijk kiest voor een waterschap dat een voorbeeldrol vervult, lef toont, ambitie heeft en zaken voor elkaar krijgt. De opgaven van deze tijd vragen om een waterschap dat de belangen van water stevig behartigt. Een waterschap dat zich actief mengt in discussies en op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau sturing geeft aan ruimtelijke ordeningskeuzes. Dat alles vraagt om een sterke organisatie en een sterk bestuur. Want misschien gaan we er formeel niet altijd over, de maatschappelijke opgaven vragen dat we positie kiezen en waterschappen zich krachtig proactief mengen in discussies.

Naar een transparant waterschap

Het waterschap maakt de bestuurlijke afwegingen en het politieke debat in het bestuur zichtbaar en toegankelijk voor de buitenwereld.

Het zorgt voor veilige dijken, droge voeten, natte natuur, voldoende en schoon water. Maar hoe dat doet, moeten we duidelijker zichtbaar maken. Water Natuurlijk wil daarom dat waterschappen publieke verantwoording afleggen: over het geld dat ze uitgeven, maar ook over hoe ze hun taken uitvoeren. Waterschappen maken tenslotte deel uit van ons democratisch systeem.

Alle bestuurders gekozen

Wij vinden dat alle bestuurders van een waterschap via stembusverkiezingen rechtstreeks moeten worden gekozen: zo is het ook bij gemeente, provincie en rijk.

Maatschappelijke effecten zichtbaar

Voor de belastingbetalers moet inzichtelijk zijn wat de maatschappelijke effecten van het waterschapswerk zijn op onderwerpen als veiligheid, gezondheid, natuur, milieu en landschap. Investeren in communicatie over de rol en het belang van water en waterschappen loont: iedereen moet de opgaven van vandaag en morgen begrijpen en weten hoe je daar zelf aan kan bijdragen. Voor de gebruiker of vervuiler moet duidelijk zijn dat men ook moet betalen voor het gebruik of de veroorzaakte kosten.

Informatie op orde

Door toenemende digitalisering en bijbehorende cyberdreigingen, is digitale veiligheid voor het waterschap van groot belang. Water Natuurlijk is voorstander van slimmer, datagedreven werken. Het waterschap kan gebruikmaken van deze overvloed aan data. Veiligheid, privacy en betrouwbaarheid moeten hierbij voorop staan. Het is noodzakelijk dat

het waterschap investeert in online veiligheid en voldoet aan relevante informatiebeveiligingseisen. Bij de inzet van slimme technologie toetst het waterschap op waarborgen van privacy, gelijke behandeling van mensen, vrijheden en rechtsstatelijke bescherming. Daarnaast willen we grote afhankelijkheid van IT-leveranciers voorkomen.

Meer inzicht in subsidies

Het is als inwoner of ondernemer een hele uitdaging om te weten te komen hoe je gebruik kunt maken van subsidieregelingen, zoals voor natuur-inclusief boeren, versterken van de biodiversiteit of klimaatmaatregelen. Hierdoor worden wenselijke investeringen soms niet uitgevoerd. De gezamenlijke overheden moeten meer inzicht bieden in de beschikbare nationale en Europese subsidies.

Right to challenge

Water Natuurlijk is voorstander van het ondersteunen van burgerinitiatieven via kennis, kunde, instrumenten, geld, etc. Ook staan wij positief tegenover het invoeren van 'Right to Challenge'.

Goed werkgeverschap

Wij vinden dat iedereen meetelt en ertoe doet en we werken actief aan inclusief werkgeverschap bij waterschappen.

Wij stimuleren duurzaam woon-werkverkeer voor waterschapsmedewerkers. Voor de waterschappen vinden wij duurzaam vervoer (transport en dienstreizen) de norm.

9. Hogere opbrengsten dan kosten

Robuust financieel beleid

De opgaven en dus ook de investeringen, zijn groot voor de waterschappen. De keuzes die gemaakt moeten worden, hebben impact op huidige en toekomstige generaties.

Wij zijn ervan overtuigd dat nu te weinig doen zal leiden tot onherstelbare schade en hogere kosten in de toekomst. Tegelijkertijd moeten tariefstijgingen worden beteugeld en moet de schuldenpositie beheersbaar zijn. Dit vraagt om robuust financieel beleid, met bewuste keuzes bij het stellen van kaders én het lef om daar (tijdelijk) van af te wijken als dat nodig is voor het grotere maatschappelijk belang.

Kwijtscheldingsbeleid zoals bij gemeenten

Wij vinden dat waterschappen moeten aansluiten bij het gemeentelijke kwijtscheldingsbeleid: wie van de gemeente kwijtschelding krijgt, moet dat ook automatisch van het waterschap krijgen.

Belastingtarieven op basis van vervuiler/gebruiker betaalt

Het aantal vervuilingseenheden (VE's) wordt gebaseerd op het waterverbruik per huishouden. PFAS, stikstof, fosfor/fosfaat en landbouwgif/pesticiden zijn een grote ecologische bedreiging. Water Natuurlijk wil dat dergelijke vervuiling wordt teruggedrongen door een productbelasting, een extra heffing op basis van de mineralenboekhouding of vergelijkbare methoden.

Om het principe 'de vervuiler en gebruiker betalen' invulling te geven, leggen we prioriteit bij de beprijzing van kapitaalintensieve teelten met een grote watervraag en milieu-impact.

Aanbestedingen

Water Natuurlijk wil dat waterschappen alleen werken met aannemers met een biodiversiteitskeurmerk of certificeringen. Deze partijen werken volgens duurzame aanbestedingsvereisten (PIANOo). In elk project hoort een biodiversiteitsparagraaf. We willen dat waterschappen duurzaamheidseisen stellen bij aanbestedingen. De huidige vormen van aanbesteden van projecten zijn arbeidsintensief en kostbaar voor zowel de waterschappen als de indienende partijen. Zeker met het oog op de komende vervangingsopgave en duurzaamheidsmaatregelen moet gekeken worden of programmatisch aanbesteden, met een consortium van partijen, een meerwaarde kan hebben.

Pachtcontracten: dezelfde voorwaarden

Maatregelen moeten in pachtcontracten van waterschapseigendommen kunnen worden opgenomen, zoals het verbod op glyfosaat (Round-up), een verbod op bepaalde teelten zoals die van niet-duurzaam geteelde lelies of het stellen van eisen voor koolstofopslag in de bodem. Ook voorwaarden zoals ecologisch sloot- en oeverbeheer en het verbeteren van de bodemkwaliteit kunnen hieronder vallen. Oevers zijn vaak essentieel voor wandelroutes langs het water. We willen dat waterschappen in pachtcontracten ook voorwaarden opnemen die, waar mogelijk, de toegankelijkheid van deze gebieden waarborgen.

Ook vinden wij dat, waar het maar enigszins mogelijk is op waterschapsterreinen, reguliere pacht moet worden omgezet naar een andere pachtvorm om natuurgericht beheer op gang te helpen.

Bijlage 1: Sustainable Development Goals

